

Dode grutto's langs de Eem

Marc van Houten

Behoedzaam liep ik op 11 april 2015 over de Stammenweg de Zomerdijk op in de Zuidpolder te Veld (Eemnes). Met alleen mijn hoofd en verrekijker boven de dijk uit loerde ik de plas aan de andere zijde af, die in de Buitenvaart Zuid ligt. Uit ervaring weet ik dat daar altijd wel 'wat zit'.

Ook deze vroege ochtend om 6.45 uur was het raak: vijftien knobbelzwanen, mannetje zomertaling, vier paar slobbeenden, twee kluten, 47 grutto's, een zwarte ruiter en drie witgatjes. Allemaal foeragerend. In het gras scharrelde een gele kwikstaart. Eenmaal bekeken en na alles genoteerd te hebben liep ik de dijk over richting het sluisje van de Eemnesservaart. De Buitenvaart Zuid zou ik later inventariseren op broedvogels, maar nu eerst de Buitenvaart Noord.

Om 8.15 uur startte ik mijn telling in de Buitenvaart Zuid. Tot mijn verbazing zag ik midden op een grasperceel een slechtvalk zitten die bezig was een prooi met grote brokken op te eten. Zat er nog een veertje aan een hap, dan werd deze met een korte kopbeweging uit de snavel geschud.

De afstand was circa 200 meter, maar zelfs met de telescoop en hoog op de Zomerdijk kon ik niet zien wat de prooi soort was. Zo nu en dan deed een kievit een 'plagerige' uitval naar de kroppen-de slechtvalk. Na tien minuten was de vogel nog steeds bezig met plukken en eten.

Alhoewel nieuwsgierig, dwong ik mijzelf geen actie te ondernemen en de natuur z'n gang te laten gaan. Daarom besloot ik eerst mijn telling af te maken en later terug te keren naar de plukplaats.

Dode grutto

Marc van Houten

Na nog geen 100 meter lopen over de Zomerdijk zag ik naast de plas een dode grutto liggen: liggend op de buik, vleugels deels geopend, poten gestrekt en het koppie opzij. De vogel was onbeschadigd en, voelend aan de krop, graatmager. Ik kon nergens uit opmaken waaraan de

stumper overleden was.

Door de korte snavel twijfelde ik of het een 'gewone' grutto was. Ook kop en borst leken me roder. Zou het een IJslandse grutto zijn?

Na de monitoring van de Buitenvaart Zuid kon ik de locatie waar ik de slechtvalk heb zien eten eenvoudig terugvinden en herkende plukresten van een grutto. De kop nog vrijwel intact en de lange poten waren onmiskenbaar. Van de rest van de vogel was niet veel over.

Eenmaal thuis woog ik de mogelijke IJslander op de keukenweegschaal: 141 gram. Volgens Cramp (1983) weegt een Nederlandse gruttoman in april gemiddeld 264 gram. Gruttovrouwtjes, groter en zwaarder, komen aan de 315 gram. 'Onze' grutto valt automatisch af.

Gesterkt door Roselaar & Gerritsen (1991) is herkenning 'in de hand' haalbaar in combinatie met afmetingen. Want (...) vooral vrouwtjes van *islandica* zijn soms niet te onderscheiden van *limosa* in kleur en patroon'.

Zo is een zekere determinatie van een IJslandse grutto te realiseren indien de volgende afmetingen zijn vastgesteld:

- Snavel korter dan 84 mm (mannetjes) of 101 mm (vrouwtjes).
- Tarsus korter dan 71 mm (mannetjes) of 101 mm (vrouwtjes).

Om de snavellengte te meten gebruikte ik een schuifmaat. Bij deze meting, de kortste afstand tussen de begrenzing van de bevedering en de punt van de bovensnavel, kwam ik op 72,4 mm; dat zou dus een mannetje betekenen.

Mijn tweede meetklus betrof de tarsus, of loopbeen. Ik kwam tot 68,0 mm. Kan niet missen: ik heb een IJslander op de eettafel liggen! Er moet iets zijn geweest wat hem heeft uitgehongerd tot de dood. Maar wat?

Zondag 26 april bevond ik me aan de oostzijde van de Eem om de broedvogels van uiterwaard de Zwarte Noord te inventariseren. Langs de kade van de rivier vond ik een vrij verse plukplaats op het platgeslagen riet, met wederom restanten van een grutto. De stand tussen beide prooi-resten was circa 1000 meter. Dit hoeft niet weer van een slechtvalk te zijn. Haviken zijn doorgedrongen in open cultuurland. Met name langs de randen van

polders, bosjes, rietstroken, of dijken, altijd klaar om een argeloze duif, weide- of watervogel te overvallen. Bijlsma (1993) verzamelde tussen 1982 tot en met juli 1992, 3682 prooien van Drentse haviken. Hier zaten twee grutto's tussen. Maar ook buizerds uit dezelfde provincie kunnen er wat van. Bijlsma vond negen grutto's als zomerprooi, waarvan vijf juvenielen.

Dick Dekker (2010), de Nederlandse Canadees die meer dan 470 geslaagde jachtvluchten van slechtvalken heeft gezien, stelt terecht vast dat er een wezenlijk verschil is tussen een lijst met prooien die men een valk heeft zien vangen en een lijst met prooiresten. Slechtvalken zijn niet vies van aas. Bovendien nemen ze elke kans waar andere roofvogels van hun prooi te beroven. Navraag bij Rob Bijlsma, Dick Dekker en Jan van Dijk en relevante literatuur leerde mij dat er nergens wat is geschreven over de grutto op een Nederlandse prooijijst van de slechtvalk. In Sleeswijk-Holstein, een belangrijke deelstaat

voor weidevogels in Duitsland, zijn tussen 1996-2003 875 slechtvalkprooien verzameld. Hiertussen zaten 5 grutto's, 0,57% van het totaal (Robitzky 2010).

Je zou verwachten dat dit deels verklaarbaar is omdat slechtvalken 'vroeger' vrijwel alleen in het winterhalfjaar in Nederland werden aangetroffen en de overlapperiode, dat zowel slechtvalken als grutto's aanwezig zijn, dan niet groot is. Wel er was, ook in het verleden, enige overlap in aanwezigheid. Slechtvalken waren hier tot en met maart, en de eerste grutto's kon je al in februari verwachten, en vooral ook in maart.

Misschien speelde het een belangrijkere rol dat weinigen vóór 1970 prooien verzamelden. Plus natuurlijk het veel kleinere aantal vogelaars toentertijd.

Of Nederlandse grutto's door de toename van broedende slechtvalken vaker ten prooi zullen vallen zal afgewacht worden.

Geraadpleegde bronnen

Bijlsma, R. G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co. Haarlem.

Cramp S. & Simmons K.E.L. 1983. The Birds of the Western Palearctic Volume III. Oxford.

Dekker D. 2010. Over prooien en prooiresten... De Takkeling 18(2): 156-158.

Robitzky, U., Bruns, H.A., Ekelöf, O., Fleet D., Helbing, U. & Lange L. 2010. Zur Ernährung der Wanderfalken *Falco p. peregrinus* in Schleswig-Holstein. Vogelkundliche Berichte zwischen Küste und Binnenland 2: 145-159.

Roselaar, C.S. & Gerritsen, G.J. 1991. Recognition of Icelandic Black-tailed Godwit and its occurrence in the Netherlands. Dutch Birding 13: 128-135.

Grutto (levend)

Foto: Hugo Weenen